

הכנסת שזל העולם

כל הפרמנטים בעולם רומים זה לזה. כאשר ביקרתי בכונסרסטאג וגרמני, היה נדמה לי שאני בכנסת. ידעתי היכן יושב המזכיר, מה מתלחשים בפינה, איך פועלת הפרוצדורה. יכולתי לתת עצות לירוקים" (תרתי משמע) מה לעשות וכיצד לפעול. היכרתי אפילו רבים מן הטיפוסים, וכמעט שפניתי אליהם בשמות ישראליים.

נ'נבה השתתפתי בפעם הראשונה כמושב של הפרלמנט העולמי — האום — ושוב הרגשתי כמו בבית. זה בדיוק כמו בכנסת. בניין סגור ומסוגר, ששום אוויר צח אינו חודר לתוכו, ושמיזוגהאוויר בו אינו פועל כראוי. אחרי כמה שעות מתחיל החפצן באולם להידלדל, ועל הכל יורד מין טימטום עייף, שמקורו בטיב האוויר. ניסיתי לתקן זאת בכנסת, ולא הצלחתי. נ'נבה אף לא ניסיתי.

יושבים במינון (גם ב'נבה), מתוורעים לאנשים, מתראיינים אצל עיתונאים, מחליפים דיעות, מנסחים הרעות לעיתונות, מכינים נאום, והיום חולף. בערב נוטשים את המישכן בעייפות גמורה. אני לא יודע מדוע אני כל־כך תשוש, תמה מתי פלד, שווה לו חווייה חרשה.

"בכל עשר השנים שבהן ישבתי בכנסת, השבתי לו, לא היה יום אחד שבו לא הייתי שבור ורצוף בצאתי מן המישכן."

יש, כמוכן, הברל אחר. הכנסת מחוקקת (לפעמים) חוקים, שיש להם ערך ממשי והמשפיעים על חיי האזרחים. היא גם נוחה בממשלה, לפחות אחת לארבע שנים, וזה חשוב. ואילו האום אינו מחוקק ואינו שולט, והדבר מגביר את הרגשת התיסכול.

אבל גם הכנסת, כמו האום, היא בעיקר מיקרופון גדול להשמעת דיעות ולמאבק על דעת־הקהל. האולם ומתכונתו אל העולם. יש הברלים. בכנסת מת' לבשים כרישול. כאום שולטים החיפטים והספרים. הדיפילד

סבירוד

מטים נראים כאילו נבחרו בתחרות של רוגמנים. כולם — לבנים, שחורים, חומים — לבושים בהדר.

גם הדיבור תפור לפי מידה. מדברים בשפות רבות — אנגלית, צרפתית, ספרדית, ערבית, ורסית — אך תמיד כסיגנון אלגנטי. בייחוד מצטיינים בכך הכושים. כשאפריקאי מדבר צרפתית או אנגלית, גם פרופסורים בסורבון ונאווספורד יכולים להתחבא. איזה טוהר של סיגנון! איזה ניקיון של מיבטא! לכל אלה אין, כמוכן, זכר בכנסת, שם כמעט הכל מגמגמים בעברית עילגת.

ההבדל נעלם כאשר מדובר בתוכן. הדיפלומטים, כמו הפוליטיקאים, מצטיינים תמיד בכישורונם לדבר גבוהה־גבוהה על עניינים שאין להם מושג בהם. אחרי שהקשבתי לעשרה נאומים סטנדרטיים ב'נבה, הייתי מסוגל לחבר בעצמי את הנאום שהסגנון אישי וביטא מחשבות חדשות. כך גם נציגי "האירגונים הפסקיים עצמם, שנקלחו מהחלטות קודמות שונות של המוסד הבינלאומי. אפשר לחבר בנקל נאום של 20 דקות מבלי להגיד אף מילה אחת שלא נאמרה קודם לכן — ונדמה שהאמביציה העליונה של כל דיפלומט היא לשאת נאום כזה.

מי שמצליח בכך, עטים עליו חבריו, לוחצים את ידו ואומרים לו בצרפתית או באנגלית: "ישר כוח!" כמו אצלנו. יש הבדל גדול בצבע. מנחם סבירוד של האום הוא שחור, יש אהוד אולמרט חום, יש אהרון אברמצ'ירא צהבהב ורק ז'ק אמיר הוא כמו שהוא, שם ופה.

למרבח המול נכחו בוועידה זו כמה אנשירוח ואנשיהגות גדולים, שהומונו אישית כ.א.אישים חשובים מאוד, ואלה דיברו כסיגנון אישי וביטאו מחשבות חדשות. כך גם נציגי "האירגונים הבלתי־משמלתיים", שגם להם ניתן לדבר מעל הרוקן. זה כמו משבירוח רענן, שיכח אחד הדיפלומטים — והמשיך לנאום נאום שכל מילה בו כבר נאמרה עשרים פעם באותו יום.

הכל קבוע מראש. הכל מתנהל על־פי נוהג נוקשה. הכל נקבע מאחרי הקלעים, בוועדות סמויות — כמו בכנסת. אם אינך יודע מה קורה שם, אתה אכזר.

ציג ממשלת־ישראל לא השתתף במושב הזה. חבל. היה מעניין לעקוב אחרי התנהגותו. כי כאום, ציג ממשלת־ישראל מהווה סיעת־ייחודי, בדיוק כמו שהייתי אני בכנסת במשך רוב הזמן. לסייעת־ייחודי קבועים רפוסית־התנהגות מסויימים, הנובעים ממעמדה המיוחד, ואין לי ספק שנציג ישראל כאום מתנהג כפי שאני התנהגתי בכנסת. אולי יכולתי לתת לו עצה אחת או שתיים.

משהו ירוק

נסענו מ'נבה לציריך. כדי להיפגש עם קבוצה של יהודים צעירים, אוהבי ישראל ושונאי ממשלת־הליכוד. מישהו השאיל לנו מכונית, ומתי פלד נהג בה. הוא היה היחיד שהצטייד ברשיון־נהיגה בינלאומי, ובשווייץ אין חוקמות. הנסיעה ארכה שלוש שעות וחצי שעות בכל כיוון, כדרך שבין תל־אביב לאילת, ואיזה הברל!

בכל השעות האלה אין רואים מראה אחר שאינו כליל היופי. הכל מושלם ממש. גם במקום שבו נחצב הכביש בסלע, לא נשארה שום צלקת. יתכן שהשווייצים אינם שרים על הכבישים שסללו, וגם אינם רואים בכך הגשמה של צידהאלוהים או האבת־שווייץ, אך הכלבישים הותאמו לנוף ואינם פוצעים אותו, כמו אצלנו. הכל ירוק, שדות, מרשאות. יערות ללא־ספור. עצים מכל

הסוגים האפשריים. נרמה שלאורך הדרך כולה אין מישבצת חומה אחת. והמים, מתי, צבר השתול ליד ירושלים, שם לב בעיקר למים. בכל מקום אנשים, נהרות, נחלים. שפע של מים המטריף את הרעת.

לאורך הכביש אין אף פיסת־נייר אחת מושלכת, גם לא שקית־ניילון אחת, ולא קופסת־סיגריות או אף ברל־סיגרטה.

התנועה באוטוסטראדה מתנהלת במהירות רבה מאוד, אך שווה וממושמת. איש אינו עובר מנתיב לנתיב. אני משוכנע שבכלל לא ייפשו! להגיד בשפה השווייצית (סוויצ'רדוטש, משהו הרומה ליידיש) "לפתע סטה לנתיב השמאלי והתנגש חזיתי עם..." שכל מילא מתבקשת השאלה: האם יש קשר בין כל אלה? בין שפעייהמים, למשל, וההתנהגות הרגועה של בני־אדם? בין יפי הנוף וחשי־הניקיון?

דיברנו על כך — מתי פלד, אמנון זיכרני ואני — לאורך כל הדרך. אני משוכנע כי יש לנוף השפעה עצומה על תרבות של עם, על מצבו הנפשי, על כל פרט.

אני זוכר שבאימוני־הקליעה כצה"ל היו אומרים לנו, אחרי כל כמה יריות, להסתכל במשהו ירוק, כדי שהעין תנוח. הנה ארץ, שכל מבט בה רואה משהו ירוק ומרגיע. הרי זה מוכרח להשפיע על אופי האנשים.

ארצנו הצחיחה, החומה, גורמת לעצבנות ולקיצוניות. אייאפשר להעלות על הדעת את הנביא ירמיהו מנבא בין לוצרן ואינטרלאקן, או את אלהיו רלנוה הנביא מכה בבני־איהבעל בסנט־מוריץ. לכך דרוש נוף של ארץ־ישראל, שרב, גבעות חשופות, ואילו כאן ניבאו יוהאן קאלווין, הרפורמטור הרצינולי, ו'ארן־ז'ק רוסו, שהטיף לשיבה אל הטבע.

בשווייץ יש סדר ויש מיטשטל. אומרים שווהיה מדינת־מיטשטרה. מי שנתפס בקלקלתו, וכיחוד בקלקלה כלכלית, יכול לשבת חודשים ושנים במעצר־חקירה. אך השווייצים משלמים ברצון את המחיר הזה, כדי לחיות בארץ נקיה, בטוחה ומסודרת. יש מעלות ומיגרעות לתרבות הזאת, והן שני הצדדים של אותו המטבע. כמו המעלות והמיגרעות שלנו.

נזכרתי שוב ושוב בספור הישן על הישראלי האוכל סנדוויץ' ברחוב בציריך והמשליך לבסוף את ירידה־עטיפה. זקנה מרימה את הנייר וממחרת אחריו: "ארוני, איכרת משהו!" אני לא זקוק לזה, קורא הישראלי.

גם ציירך אינה זקוקה לזה, משיבה הוקנה.

מצפון של שור

אני מקנא במצפוני של מיכאל שור, מנכ"ל תע"ש. לפני כמה ימים רואין האיש על־ידי העיתונות. כשנשאל על הבעיות המצפוניות הכרוכות בייצוא נשק, השיב: "יש לנו קרוב ל־15 אלף עובדים, שמישלחידים ייצור נשק ותחמושת, ואם המדינה מחליטה על ייצוא — טובת אנשינו וטובת המדינה קודמת לשיקולים אחרים. אם המדינה החליטה שאפשר לייצא, מצפוני שקט."

יש כאן שני נימוקים, שדי בהם כדי להרגיע את המצפון: טובת העובדים והחלטת "המדינה".

מיכאל שור בוודאי אינו משולל כוחדמיון, והוא יכול לתאר לעצמו למה משמש לפחות חלק מן הנשק שהוא מייצא: הריגת יריבים פוליטיים על־ידי רודנים שונים, שמדת כפרים על יושביהם במדינות מסויימות. ניהול מילחמות רשמיות ובלתי־רשמיות, ריבוי תנועות־שיחרור המבקשות לפרוק את עול השליטים המקיימים מיטשטרים של רעב, כדי להנציח את עושרם של מעטים.

ובצורה מוחשית יותר: הריגת גברים, נשים וטף, הריסת בתים, גרימת יסורים וכאב, שכול ויתמות.

אבל מה לעשות? זהו מישלחיד של 15 אלף עובדים, והם צריכים לאכול. כמה טוב שאין מיומנת בגידול הרואין, למשל. אם ילד בניקראגואה צריך למות כדי שילד ברמתגן יוכל לקנות זוג־אופניים — אז זהו זה. ילדי עירך קודמים.

השאלה היא: האם 15 אלף אלה מסוגלים רק לייצר תותו ופצצות? האם מיומנותם אינה מספקת כדי לייצר שום דבר אחר? האם נגאון היהודי אינו מגיע לרמה של הכישרון היפאני, למי המסוגל לייצר מחשבים, מכונות ומכשירי־רפוא?

כל עובד נהנה כשהוא מוציא מתחת ידיו מוצר מושלם ומשו יותר. האם נהנה פועל תע"ש כשהוא מייצר פצצה טובה יור מתקדמת יותר, המסוגלת להרוג ילדים רבים יותר בניקראגוא ואשר להחלטות "המדינה": "המדינה" אינה מחליטה ה "המדינה" בוחרת, בסך־הכל, ב־120 חברי־כנסת. אלף וא שיקולים משפיעים על בחירה זו, אך נדמה לי שרצח ילד בניקראגוא אינו מופיע במצע אף של מילפלה אחת.

על הייצוא מחליטים כמה פקידים, בהסכמת שר אחד או שני ואולי, מבחינה פורמלית, הממשלה כולה.

האם זה מספיק כדי שלא יהיו למיכאל שור שום פיקפוק בכלל? לא רק כדי שימלא הוראות, כפקיד טוב ונאמן, אלא גם ש שימלא אותן, במצפון שקט?

האם אין המלים "מילאתי רק פקודות" מזכירות לו שום דבר אחר, אפשר לקנא באדם שיש לו מצפון כזה?

אותו הדבר? מה פיתאום?

ביום הרביעי, ה־21 בפברואר 1973, בשעה 14 אחרי־הצהריים, חדר מטוס־נוסעים לובי לתחום האוו בדרוססיני. כעבור 13 דקות וחצי כאשר כבר היה בדרך החו הפל עליידי חיל־האוויר הישראלי, ר־107 יושביו נהרגו.

בעיקבות האסון גינה העולם כולו את ישראל. ב־26 בפברו נערך על כך ריון בכנסת. כדאי מאוד לקרוא כיום את פרטי הד של אז.

מי שיעשה כן, יגלה תגלית מרהימה (אם כי לא מפתיע שרהביטחון משה ריין אמר בדיוק מה שאמר השבוע הרמטכ הסוכייטי — כמעט מילה במילה. הכנסת התאחדה כמו הסוכי העליון, והמיטסד המדיני כולו אמר אז מה שאומרים הסוכייטי כיום:

מש דיון: "תקרית המטוס נבעה מרצף טעויות ומחדלים המטוס הלוכי ומערכת־הבקרה המצרית. טעויות ומחדלים א הביאו את מערכת ההגנה האווירית הישראלית להנחה כי המט הלוכי חדר במשימה עויינת. המטוס חדר לאיזור צבאי סגור ו נענה לאיתות ולהוראות שנתנו לו כוחותינו לנחות. על ינ ההנחה שהמטוס חדר במשימה עויינת, הנחה שלאחר מכן נתב שהיתה מוטעית, נתקב החלטה המיבצעית לאלץ המטוס לנחות, וכאמור המט נפגע, ניסה לנחות אך כש מגיע עם הקרקע התרסק".

מנחם בגין: "אנו דנ כטרגדיה אמיתית ובעליל כוב, באסון אנושי ובהסו אנטי־אנושי..."

וכן הלאה. לא היה בכנן איש שהטיל ספק בשיקו המטכ"ל, חוץ ממני (ו רק"ח).

דברי שוסעו בקריא נרגזות ונרגשות לכל אורכ פניתי במהלך הוויכוח אל הרמטכ"ל, דרדו, הוא דויד אלעו שישב בשולי האולם, ואמרת: "אני חש חובה כלפי מצפוני, כל החובה שהוטלה עליי על־ידי בוחריי, לומר היום כמה דבר חמורים... אחרות־הריעות הנוראה הזאת, שנשמעה היום מן הרוכן הזה, כאשר הכנסת כולה, מחבריה־כנסת חזו ועד חברה־כננ בגין, ירברה במקלה מדרבת — אחרות כזו אינה קיימ בצייבור... אני רוחש כבוד לרמטכ"ל של צה"ל. אני רוחש לו חיי אנושית. אני מכיר אותו הרבה שנים, הייתי חברו לנשק. א מעריך אותו כמפקד, כאדם... (אך החלטה שלו) היתה מוטעי מעיקרה. אני חושב שהיא היתה בלתי־יחוקית... אנחנו עדים כי היום לאורגיה של רחמים־עצמיים ותסביך רדיפה, בנוסח העול כולרנגרדנו... אני רואה בוויכוח של היום כישלון חמור מ הכנסת."

הצעת להקים ועדת־חקירה ממלכתית, שתנהל חקיו פומבית לעיני העולם. ההצעה נדחתה כמעט פה־אחד.

באותו ויכוח סוער פה אלי בגין ואמר: "חברה־כנסת אבנרי, לי סנטימנט אליך כאל חייל קרבי... עם ישראל, העם היהודי מדינת־ישראל, צבא־ישראל — כולם עומדים היום לפני התקמ אנטי־ישראלית ואנטי־שמית, לפני הסתה פרועה. מעלילים עלי עלילות־כזב. בימים כאלה צריך לעמוד יחד. זוהי עצתי. אתה יכו לא לקבל אותה."

אני משוכנע שכך נאמר כיום במוסקוה לכל מי שיש פיקפוקים.

עכשיו נוצר מצב כזה: כל הישראלים שהגנו אז על הפלת המטוס הלוכי, מגנים א הפלת המטוס הקוריא וטוענים כי הסוכייטים הם רוצחים.

מאיר יילנר, שגינה אז את הפלת המטוס הלוכי, מצדיק כיו את הפלת המטוס הקוריא.

אני גינתי את הפלת המטוס הלוכי, ואני מגנה את הפל המטוס הקוריא. בעיניי, שני המעשים האלה היו מעשריצו

17